

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

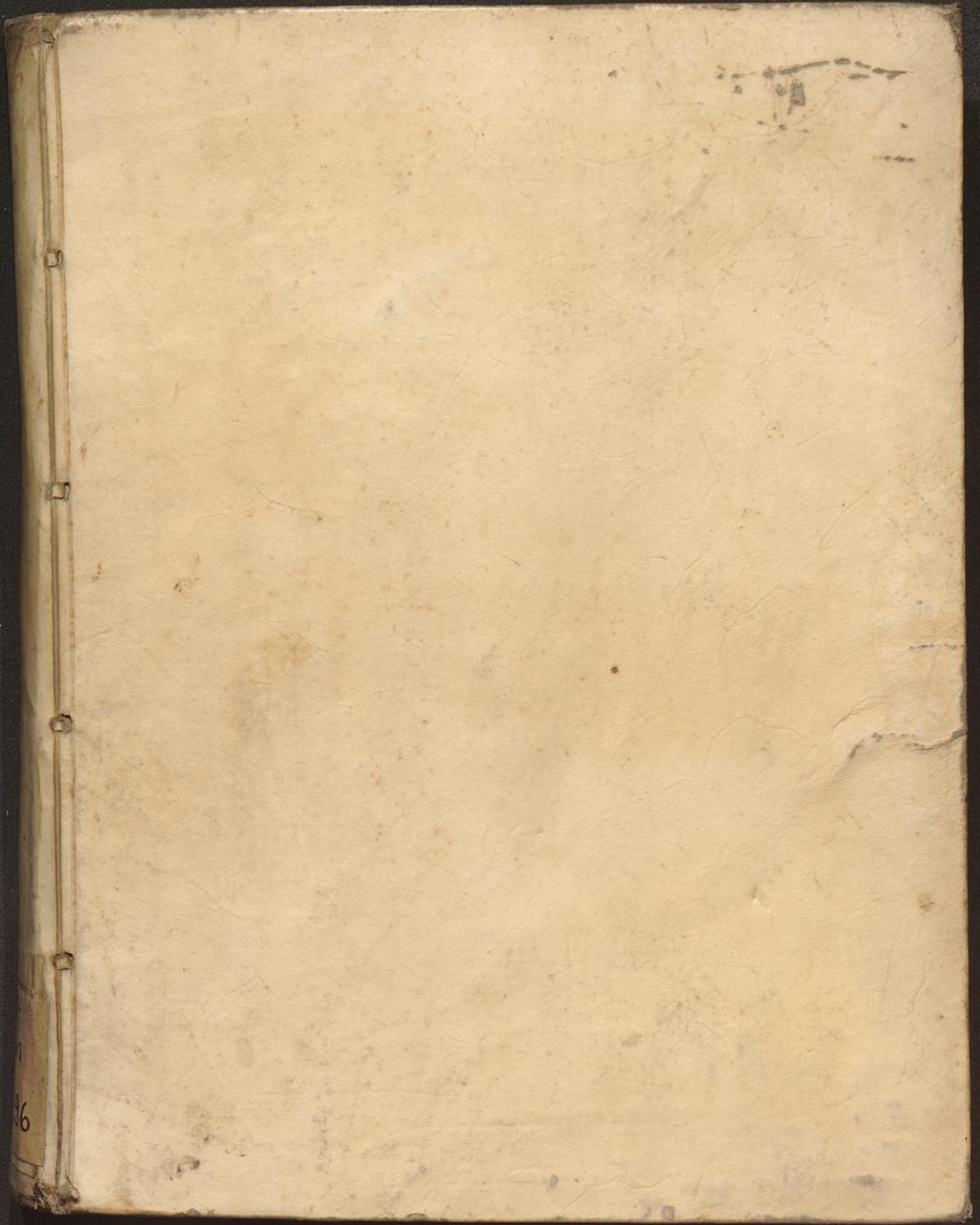
Universitätsbibliothek Paderborn

**Armando Borbonio Serenissimo Principi De Conty
Campaniae & Briae Gubernatori, &c. Gratiarvm Actio Pro
Scholis Claromontanis Collegii Parisiensis Societ. Iesv
decenni commoratione ornatis**

Cossart, Gabriel

Parisiis, 1647

urn:nbn:de:hbz:466:1-12247

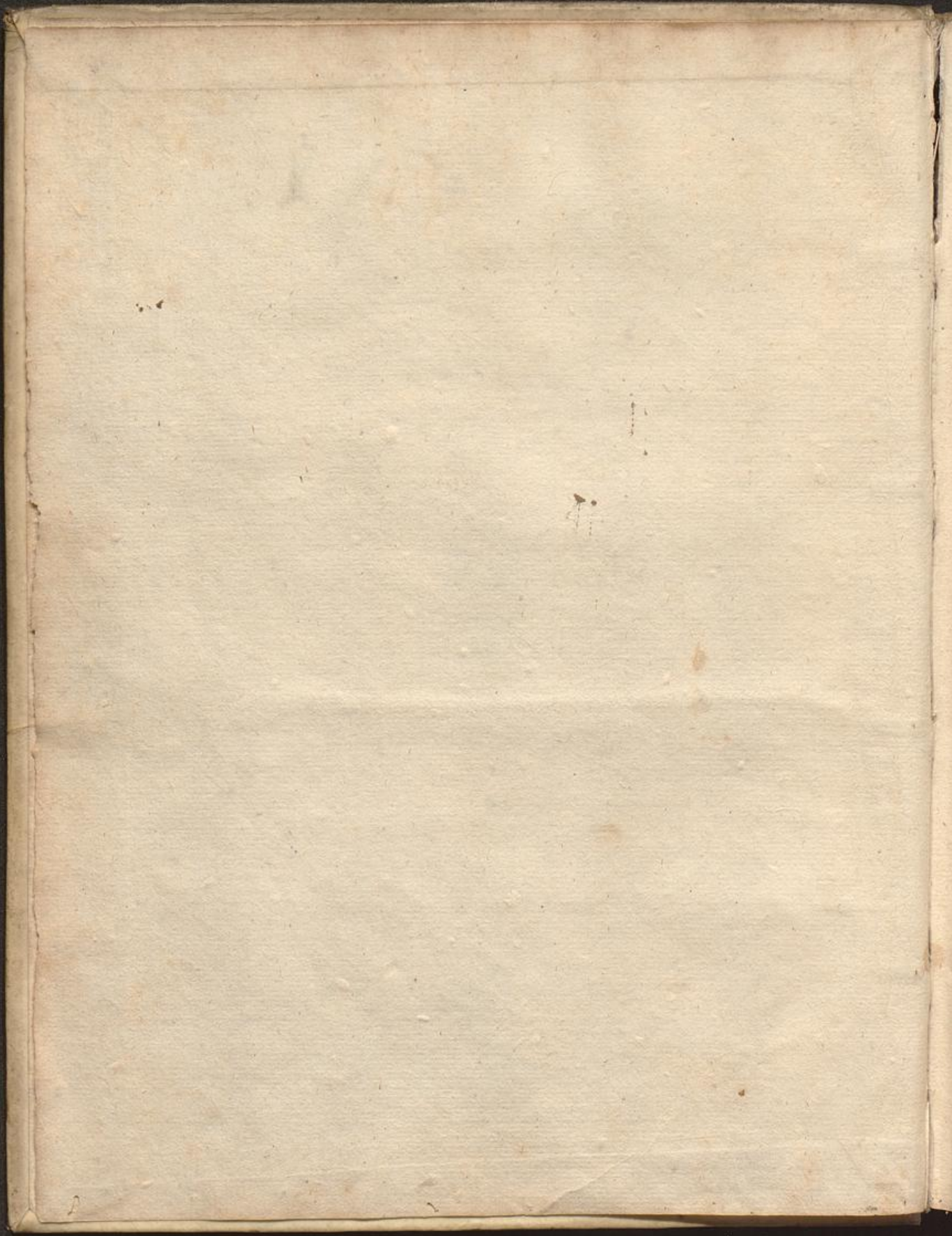

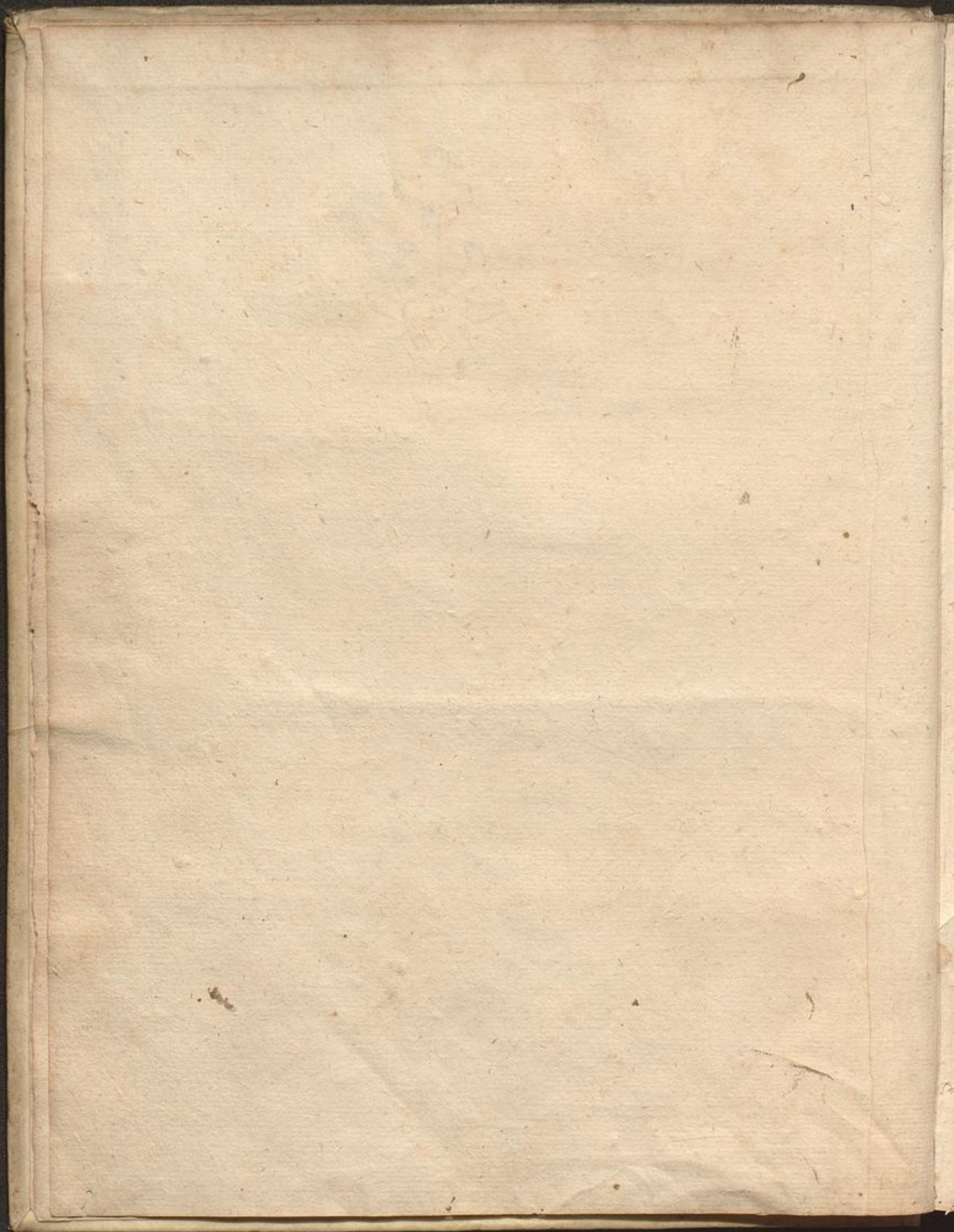
X XI. 37.

Th. 5796.

H XI

23

ARMANDO BORBONIO

SERENISSIMO
PRINCIPI DE CONTY

Campaniæ & Briæ Governatori, &c.

GRATIARVM ACTIO
PRO SCHOLIS CLAROMONTANIS
COLLEGII PARISIENSIS SOCIET. IESV
decenni commoratione ornatis,

HABITA
AD EARVMDEM SCHOLARVM
INSTAVRATIONEM

III. KAL. OCTOB. AN. CID. IXC. XLVII.

A GABRIELE COSSARTIO, eiusdem Societatis Sacerdote.

PARISIIS,

Apud { SEBASTIANVM CRAMOISY, Regis & }
Reginæ Regentis Architypographum: } viâ Iaco-
bzâ, sub
ET } Ciconiis.
GABRIELEM CRAMOISY.

M. DC. XLVII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ARMANDO BORBONIO

SERENISSIMO

PRINCIPIS DE CONTY

Companie & Brie Gouverneur, &c.

GRATIARVM ACTIO

PRO SCHOLIS CLAROMONTANIS

COLLEGII PARISIENSIS SOCIETATE

decenni commutatione ornata

HABITA

AD PARVMDM SCHOLARVM

INSTAURATIONEM

IN KAR. OXON. AN. MDCCXVII.

A GABRIELE OSSARTIO, Philosophiae Doctoris, &c.

PARISIIS

SEBASTIANVM GRAMONDY, Regis
Regis Regentis Archyepiscopi
et
GABRIELVM GRAMONDY

vis. Jaco-
bus, sub
Censoris.

M. DC. XLVII.

EX REGIS REGENTIS ARCHYEPISCOPI

ARMANDO
BORBONIO

GRATIARVM ACTIO
PRO SCHOLIS CLAROMONTANIS
DECENNI COMMORATIONE ORNATIS.

PRIMVS hic agitur solennis Aca-
demix nostræ dies (PRINCEPS
SERENISSIME) ex quo fuit cõspe-
ctu conuictúque tuo, post annos
decem perpetuæ consuetudinis,
mœrore suo summo tandem orbata. Nihil in-
terim est ab ea prætermissum officij, quo profe-
qui abeuntem posset: effusa est in sensus omnes
gratissimæ voluntatis, pro tanto tamque diu-
turno beneficio: dederunt amoris perinde do-
lorisque significationes, exedræ atque scenæ:
neque dies nobis locúve vllus à laudibus va-
cavit, desiderio luctúque temperatis. Sed pri-

A ij

4 ARMANDO BORBONIO

uata hæc erant, & domesticis inclusa parietibus: publico beneficio publica gratia debebatur. Designauerant hunc diem expectabantque iamdudum Claromontanæ Scholæ, quo partem hanc implerent officiorum; atque in celebritate sua maxima, tanti debiti non solutione quidem, quod nullius opis est; sed quod possunt vnum, professione fungerentur. Quod dum à me huius Collegij nomine præstabitur; erit id orationi meæ per commodum, quòd neque apud te, PRINCEPS SERENISSIME, neque apud eos qui adsunt, notam assentationis vllâ verebitur. Nam & eorum video neminem, qui laudes omnes tuas, quæcumque informari oratione possunt, suis de te iudiciis non vincat; & tibi, Princeps, notiores nos esse confido, quàm vt vani adulatores possimus videri. Nosti amorem nostrum: satis hoc vnum esse ad tollendam fuci suspensionem potest. Quidquid à me dicatur, peruidebis plura & ampliora multò in animis omnium nostrum, quorum tibi semper sinus intimi patuerunt. Prodire toti non possunt nostrorum pectorum sensus; sed nimirum eos à te videri malumus, quàm audiri: cõtineri non possunt iidem à nobis omnes; sed neque sinceritati nostræ iniuria, neque modestiæ tuæ vis vlla fiet, si quibus referendis gra-

tiis impar esset æternitas ipsa, iisdem agendis hora vix vna destinatur.

Exigua hæc est mora temporis, Auditores, cuius à vobis vsuram postulo, vt Armando consecrem: non quò delibare de omni genere laudum, & infinita illius decora persequi operosiùs cogitem; aut quò perpetua decem annorum beneficia moliar in horæ vnius angustias includere; quorum alterum ambitiosi, alterum ingrati consilij foret, plenissimum vtrumque temeritatis: sed, quod erit huius loci, & institutæ à me gratiarum actionis maximè proprium, huic vt insistam vni: quid ab Armandi Borbonij dignitate summa, deinde quid ab excellenti eiusdem ingenio Academia nostra splendoris acceperit. Quòd si res tantas neque amplecti liceat iniquioribus spatiis, quæ sunt huic orationi descripta; neque assequi facultate dicendi tenuissimâ, quâ me instructum intelligo; ita ferme de infinitis in nos Armandi promeritis statuendum à vobis in præsentiputo, vt sacris diuinisque de rebus, quæ cum nullâ possint vel ingenij, vel temporis amplitudine comprehendi; nullum est tam breue tempus, quo eas colere quiuis, gratoque animo salutare non possit. Non negabitis, opinor, huic argumento gratiam, cui reueren-

tiam quoque impertimini: captare hac in oratione studia voluntatésque sine auditorum iniuria non possum, eorúmque offensionem incurrerem, quorum gratiam aucuparer.

Hoc primum Scholæ nostræ contendunt: nunquam munus vllum, aut collatum esse in quemquam, aut potuisse conferri nobilius, quàm quo ab Armando Borbonio donatæ sunt. Patrocinium iis suum non negare, singularis gratiæ fuisset: benevolentiam præstare, summi beneficij: amorem totum impendere, incredibilis cuiusdam, & mirificæ largitatis. Nunc verò non tegere vmbra quâdam præsidij, sed toto splendore Regij nominis illustrare; non mulcere benevolentiæ significationibus, sed fouere complexu perpetuo; non amoris sui modò copiam facere, sed totum semet, quantus quantus erat, tradere, donare, in sinum infundere, quæ demum isthæc fuit, & quàm infinita profusio!

Quanti enim faciendum munus illud sit, neque ij opinor estis, apud quos demonstrari oporteat; & id ego si susciperem apud alios, solo prolato nomine perorâssem. Quidquid est infra Armandum Borbonium, illius munere minus est. Cedo quidquam hoc nomine præstantius; huic accepti amplitudinem muneris

Academia nostra summittet. Cedo rem vllam in Gallia nobiliorem Borbonio sanguine: cedo vllam in Orbe terrarum Regiæ Galliarum stirpis Principe clariorem. Hæc nimirum illa stirps est, quæ in omnes terrarum diffusa partes, effloruit in coronas, pullulauit in sceptrâ, surrexit in folia: cuius propagines sunt, omnes Principum Regumque familiæ, & veluti furculi quidam huius exuberantiâ prognati. Fons est Regum hic sanguis; redundauit in Principum omnium venas, manauit in Regna, transit in imperia: difficile dictu est, an pluribus seculis fluxerit, an regnis pluribus imperârit. Hispania, vnde tibi Reges tui? Italia, Britannia, Cypre, Hierosolyma, vnde prodierunt vestri? ab hoc sanguine, tanquam ab Oceano riuuli exierunt. Lusitania, Hungaria, Bohemia, hanc stirpem nostis? certè: si nostis Reges vestros, quos tanquam enatos ex ea ramos accepistis. Polonia, sceptrum tuum respice; solium tuum intuere, Sicilia: liliorum in iis impressa vestigia etiamnum agnoscetis. Enumera Imperatores tuos Græcia: tuos Germania Cæsares percense. Principes appellabitis ex illo genere oriundos, qui Orientis & Occidentis Imperia Gallico sanguini subiunxerunt: quasi aut dilutior esset omnis purpura, cuius fulgorem

ob

non exaggeraret hic sanguis; aut infirmiora folia, nisi hac stirpe niterentur.

Quid igitur fecisti, Armande, cum Te his scholis tradidisti? Inclusisti vnum in locum, quod regendis fortunandisque plurimis gentibus satis esset. Dedisti vni Academiae, quod si Prouinciis aliquibus dedisses, repetiissent regna; si regnis concessisses, inuidissent imperia; si imperiis omnibus partitus esses, orbis terrarum gaudio & gratulatione triumphasset. O te, in liberales doctrinas sanè liberalem! Prodigum propè dixi: & hanc certè notam videtur à te res vna defendere, quòd sacrarum diuinarumque rerum nulla sit prodiga largitio. Nihil amittit Princeps, qui se prodigit: non effluit cum iactura, sed incrementis quibusdam profuit: neque amplitudinem suam immittit, sed auget alienam. Non est fons vllus aquarum egentior, cum eas iugi quodam lapsu, & prodigà perennitate profundit; sed nomine illustrior, cum vberius eadem, latiusque permanant. Non est Sol diminutus vllà parte luminis, ex quo totus explicari mortalibus coepit: perpetuis emissionibus non exhauriuntur radij, sed propagantur: neque fit ex eo sidus illud obscurius, sed omnes coeli, terrarumque plagæ clariores. Nihil decessit Principi nostro
de

de sua claritate, cùm eam Scholis nostris impertiit: non demisit sese, sed litteras extulit; effecitque suo splendore illustres, affinitate nobiles, coniunctione regias; vsu, amore, necessitudine gloriosas.

Vbi nunc illi scurrarum Palatinorum greges, qui Musas omnes veluti sordidulas quasdam, & rusticanas virgines cauillabantur? vbi illæ rudioris seculi reliquiæ, illi homines inuito genio nati, qui eas à conspectu regum, ab aditu principum, à nobilium consuetudine arcebant? vbi illa tēpora, quibus doctrinæ omnes probro nobilitati vertebantur; quasi essent illæ vulgi propriæ, & degenerasset à patria virtute, qui plus aliquid maternis litteris didicisset? Vindicasti, PRINCEPS, eruditionem ab hac calumnia; eam tibi deuinxisti nexu amoris, atque societatis arctissimo: simulque dignitatem, si eâ carebat omnino, tribuisti; si quam habebat, auxisti: neque potuit deinde nobilitati non placere, quæ coli à Principe potuisset.

Athenaidem intueri mihi videor, eruditam illam virginem, quæ à iuniore Theodosio coniux adscita, ab humili & iacente fortuna, ad summum imperij culmen euecta est. Latebat illa sub obscuriore tecto nullâ re nisi virtute felix, vno ingenio clara, solis doctrinis locuples;

paternarum opum, quamuis illæ modicæ forent, testamento exheres; spreta à suis, neglecta à ciuibus, alienis ignota. Venit in Palatium deprecatura paterni testamenti iniuriam. Hic contempta scilicet puella tenuis, & duriùs habitata in limine, vix vt admittatur exorat; sed admissa tandem, sequestrâ pulchritudine; tum conciliatricibus gratiis, aduocato pudore, patronâ eloquentiâ perorauit. Placuit Imperatori, quælictiores atque satellites flectere vix potuerat; & dimissa cum gratia, breuî summa cum gloria reuocata est. Coniux eligitur, designatur Augusta. Redit in aulam apparatu regio, solennique pompâ: ingreditur maximis ordinum omnium gratulationibus: Imperatricem venerantur, qui modò sordidatam & squallentem contempserant: communicatur cum Athenaïde, Theodosij maiestas: tantumque splendoris in obscuram puellam ab Augusto matrimonio refusum est, vt deposito Athenaïdis nomine, gloriæ nomen ipsum ferre tum cœperit, & Eudoxia nuncupari.

Quod Theodosio quondam Athenaïs, hoc tibi deinceps doctrina debebit, ARMANDE. Extulisti eam in amplissimâ huius regni lucem, cum tenebris damnata crederetur. Deduxisti in Palatium, vt ibi eo cultu exciperetur ab om-

nibus, quo quidquid tuum est prosequuntur. Triumphat in purpura, quæ in puluere iacuerat: Reginam omnes fatentur, quæ fuerit Magistra Principis; neque iam ullus est ex ista gente troffulorum, qui litteras ausit vel calumniari impudentiùs, vel licentiùs ludificari, quas tuis coniunctas laudibus intelligat.

Est enim hic honos earum summus, quòd laudes auxerint tuas, & aliquam tibi nouæ claritatis accessionem adiecerint. Traxisti à maioribus tuis nobilitatem generis, à litteris ingenij nobilitatem accepisti. Nam cum ea sit communis omnium & contestata notio, vt nobilitas splendor quidam dicatur esse, quo præditæ res eximiè fulgeant; eritne qui nobile illud ingenium putet, quod non sit insigni aliquâ luce cognitionis ornatum, nunquam erigatur ad summa, sed quibusdam inscitæ tenebris pressum sepultumque iaceat? Vna est, quâ depelli hæ tenebræ possint, vera & certa lux, scientia: quæ tantum in animis lumen accendit, quanta in iis ipsa fuerit. Hæc mentium vna claritas est; hac nobilitate ingenia glorientur. Quam decoris laudisque partem cum ad cæteros Armandi Borbonij titulos adiunxerint litteræ, non tam arbitrantur datum à se beneficium, quòd opes omnes suas eius in

finum congefferint; quàm acceptum profitentur, quòd ipse ingenium illud commodârit, in quo exornando, tantâ suâ gloriâ versarentur. Fuit iis ad commendationem atque gloriam maius, illustrâsse huius Principis ingenium, quàm cæterorum huius & superioris ætatis Principum beneficiis, & honoribus inclaruisse; vt cùm maiorem nemini lucem tribuerint, tum à nemine acceperint amplio-rem.

Quem enim mihi dabitis qui meliùs sit de iis meritis omni munerum largitione, quàm Armandus hoc facto vno meritis est? Adducantur Augusti; existant Antonini; Constantini, Theodosij, Iustiniani proferantur. Illi donis ingentibus litteratos homines profecuti, quid ampliùs dederunt quàm sua? quanquam, quid dixi sua? quid aliud eorum plerique, quàm ciuium & prouinciarum bona largiti sunt; publicorùmque furtorum liberales, integros, & innocentes viros suis criminibus locupletarunt? Princeps noster munificus erga easdem fuit, non alienorum, quæ non tractat; non suorum tantùm, quæ parua duceret: sed, quo nihil hic donare pretiosius, nihil optare maius illæ poterant, sui ipsius.

Adeste Caroli Magni, reuiuiscite Francisci, existite gloriosi manes, quorum præconiis tam sunt plenæ litteræ, quàm refertæ beneficiis; triumphate cùm sanguinem vestrum nulla ex parte degeneremintuemini; sed ita triumphate, vt concedatis adolescenti Principi lauream illius erga litteras beneficentiæ, quam tãto studio, tam præclaris, tãmque regiis operibus affectastis. Patroni fautoresq; litteris præfuisistis: iis se alumnum Armandus submisit. Protexistis eas auctoritate & potestate vestrâ: hic suam iis subiecit. Clientes habuistis, quas moderatrices coluit: dignatæ sunt aditu nonnunquam & congressione vestrâ, quarum in sinu domesticus habitauit. Patuerunt iis vestra Palatia, in eorum penetralia euocatæ Musæ omnes vobis assederunt. Sed quis vestrùm, quis Regiorum Principum ante hanc ætatem alius in earum sedes se contulit, ipsarum assiduus conuictor, & contubernalis futurus? Reseruabatur in nostra tempora decus hoc litterarum, vt Borbonio nomini deberetur.

Plenum Musis, & perfectum honorem Armandus habuit; non excepit domi suæ, vt hospites; non inuisit identidem, vt amicas: sed perpetuum sese domesticumque comitem iis, vt Principibus quibusdam suis tradidit. Iisdem

eas officii coluit, quibus Martem Serenissimus Frater Princeps Condæus profecutus est. Ille, vt ad militiæ disciplinam erudiretur, non fecit quod plerique assolent, qui bellum ediscunt in otio, & castrenses labores in aulicis deliciis, instituta durissima in ipso voluptatis sinu meditantur. Assuevit in castris, pernoctauit sub pellibus, vbi erat facies belli sæuior, eò penetravit: vt armorum rudimenta inter arma ipsa poneret; neque dubitaret quisquam, quin Marti se consecrasset & addixisset totum, apud quem alumnus habitaret.

O Martem Ludouici contubernio nobilem! ô Musas Armandi conuictu gloriosas! ô diem illum iucundum nobis, memorandum posteris, omnibus prædicandum, quo primùm die has in ædes Armandus Borbonius pedem posuit! felicissimum diem, quo regium munus hæ scholæ acceperunt! Clarissimum, quo refulserunt eius purpurâ! Serenissimum, quo tantus Princeps versari in iis cœpit! Attulit dies ille vnus huic Academiæ, quod Academiis omnibus omnia sæcula non obtulerant: vnus eam lætitiæ segetem profudit, cuius reliquias consequentia deinde apud nos tempora suauissimâ recordatione colligent. Meministi, PRINCEPS, quanta illius diei fuerit hilaritas, quàm

fincera omnium miniméque fucata gratulatio: cum hæc domus nunc fileret obstupefacta gaudio, nunc personaret subitis & ingenuis acclamationibus; rectaque ipsa, quasi felicitatē persentiscerent suam, exilire lætitiâ viderentur. Horum meministi: sed quàm benigno vultu simplices & plenas animi gratulationes exciperes; quàm modesto, laudes tuas audires, quæ illis plausibus sine arte miscebantur; quàm graui, & composito, gestientis iuuentutis ardorem etiamtum puer temperares, non ita meministi fortasse; quia nullius rei soles, nisi virtutum tuarum obliuisci.

Solent Principes non iidem semper esse, sed gemino plerumque vultu: quorum alterum ad speciem componit industria, alterum ad ingenium suum natura conformat: illum spectaculis atque pompæ, hunc quotidianæ vitæ adhibent: quique in apparatu solenniore, dii quidam erant visi, iidem modò naturæ suæ redditi, vix homines putantur. Princeps noster, quos animos attulerat ad huius ingressum Academiae, eosdem in eius sinu seruauit; neque alio vultu coluit Musarum penetralia, quàm quo earumdem limina salutauerat. Nihil de ipsius in eas ardore tempus remisit, nihil de cultu familiaritas, nihil labor de assiduitate, nihil iudi-

cium in puero maturum, suæque adeo iam conscium dignitatis de officiis omnibus, quæ litteris purpuratus tyro persoluebat. Neque verò sua illa studia dissimulauit vnquam, aut erubuit earum cultor videri, qui patronus esse poterat. Palàm, ante oculos omnium, publicas scholas frequentauit quotidianus auditor; neque illarum aut angustias refugit, qui amplitudinem suam vbique circumfert; aut lucem veritus est, qui maiorem in eas esset illaturus. Priuatis alij præceptionibus erudiantur, longèque à conuentu, & frequentia, dictata capebant tenebricosæ disciplinæ: ament recessus atque latebras, qui lucem neque facere, neque pati possunt. Armandus doctrinam hausit publicis è fontibus, quibus salubriores nulli sunt: didicit in communi loco, cuius institutio commune bonum erat; lucem amauit, qui nihil habebat, quod tenebris occultaret.

Quanquam! frustra latebras quæsiisset. Est enim annexum hoc conditioni Principum, vt tegere se non possint, neque publicum fugere: quia quemcumque insederint locum, publicum faciunt. Patent omnium oculis recessus intimi palatiorum; publicique iuris eorum actiones sunt, quorum priuata esse persona non potest. Quàm est hoc importunum plurimis,
tam

tam gratum idem atque commodum accidit Armando Borbonio, cui gloriosius nihil poterat apud nos esse, quàm si qualis erat, talis omnium oculis penitus appareret. Quamobrem adeo non tulit molestè illam famæ licentiam, quæ res Principum omnes, quamuis domesticas, efferre in apertum solet; vt publicum etiam scholarum in conspectum vltro se dederit, certus tot sibi laudum præcones adfuturos, quot rerum suarum testes & arbitros adhiberet. Quæsiuit studiorum socios, vt essent quibus antestaret: magnitudinis suæ putauit esse, vbi-que videri principem, vbi-que illustrem; & percurrendis scholis omnibus, Solis curriculum imitari, qui domos suas sic obit & peragrat singulas, vt easdem illustret.

Hic enim vero, quæ miracula explicuerit cœlestis ingenij; felices, qui quotidiani spectatores fuistis, eodem inclusi stadio, iisdem vsi legibus! vbi cum prodigia vestros animos infinita percellerent, vnum inter cætera maximum elucebat; Armandus Borbonius, veluti omnium vnus, & acceptum à natura principatum quodammodo dissimulans, vt alterum ingenio quæreret. Videbat fortunata iuuentus, quòd-que inuidisset alteri, hoc Principi suo gratulabatur, videbat ingeniorum omnium lucem

obscurari ab vno; sed obscurari sic, vt maius tamen ab eo lumen acciperent: quemadmodum minora sidera, quanquam extinguuntur præsentì Sole, fulgorem tamen ab eo totum hauriunt; quòque accedunt ad eum propiùs, hoc viuidoribus radiis accenduntur.

Hæc quæ præsentès videbamus, ad absentes fama deferebat, quanquam longè minora vero; quæque res omnes solet ampliores narrando facere, harum assequi magnitudinem prædicando non potuit. Neque illi succensere iure possumus, quòd res tantas verbis, laudibus, præconiis omnibus non adæquauerit, quas cum vsurparemus sensibus, vix præsentès ipsi capiebamus. Narrabat parentibus suis iuuentus nostra, esse in Collegio Claromontano Principem; gratulabantur. non alium hunc esse, quàm Armandum Borbonium; obstupescabant. ventitare secum easdem in scholas, eandemque disciplinâ, doctore eodem, iisdem temporibus erudiri; vix credebant. at cum audirent iidem, nihil hîc eum retinere principis, nisi necessitatem quandam aliis præcellendi; ingenio superiorem omnibus esse, qui ætate singulis esset inferior; eundemque labore & assiduitate præstare cæteris, qui vincere solo ingenio potuisset; hæc cum à liberis suis paren-

tes acciperent, hærebant gaudio & admiratione attoniti: amplectebantur natos suos nonnulli, & lachrymis suauissimè manantibus, felices, inquebant, qui difficillimo regni tempore tam beata tempora nacti estis! tum iuebant recitari sibi rursus eadem, & sæpius renarrari. Faciebant ipsi deinde omnibus, eorum quæ didicissent copiam, communicabant cum amicis, inculcabant obuiis, vbique spargebant. Omnium erat vox vna, nunquam fuisse litteras, quàm in hoc gymnasio beatiore: regnare demum illas hoc seculo, bellis inuitis: neque floruisse vnquam illustriore otio, quàm quo, inter armorum tumultus sæuissimos, fruebantur. Accedebat ad eosdem sensus morosior ipsa ætas, & admirationum parcior: perpetui illi laudatores superiorum temporum, præsentium contemptores agnoscebant tandem fatebanturque oblatum nepotibus suis, quod suæ patrùmque memoriæ negatum fuerat, fruíque litteras præsentibono, quod ne optando quidem fuisset olim à suis æqualibus cogitatum. Vota faciebant iidem, vt per quem fierent immortaliter gloriosæ, huius nomen æternis honoribus consecrarent. Nemo erat litterarum sincerè amans, qui non eadem aut optaret, aut promitteret: nemo posthac eas colet, qui non

eodē sit animo futurus, ARMANDE, & perinde vt studiosus illarum erit, ita decus in eas à te collatum interpretibus iisdem celebraturus. Dum illæ supererunt, vigebit recēs florebitque beneficij tui memoria: prima litterarum laus erit, decoratas à te fuisse tantis honoribus; gloria tuæ pars non spernenda, litteras tam insigniter honestâsse.

Atque hoc tibi præcipuum, & singulare debent: quòd ad ipsas non tam descenderes, vt alij, accepturus beneficium, quàm concessurus. Quid enim expectares præsentis gratiæ, præmiorumque omnium, quibus donari ab iis sui clientes solent? quærunt apud eas nonnulli fortunarum accessionem; tu & aliorum fortunam fabricaris, & tuam nascēs tecum attulisti. Alij captant illarum otium, vt durius quoddam vitæ genus deuitent; tu vt earum labores amplectereris, plena voluptatis & deliciarum otia fugisti. Sunt qui gloriolam per eas aliquam, & corollam affectent; tibi innata corona est, neque incubuisse nostras in disciplinas videris, nisi vt eas tuo diademate coronares. Tulisti quidem ab iis laureas in omni genere longè plurimas; sed quæ plus à te decoris acciperent, quàm conferrent: & quamlibet dederint multas; debent tamen haud paulò plures, sempérque de-

bebunt. Suas dignitati, suas ingenio, vniuersas Armando Borbonio debent.

Dubitant verò, neque ab re profectò dubitant: pluresne Borbonio debeant, an Armando; id est, an dignitatis splendore, qui tibi est cum Regia tua gente communis, an ingenij luce, quæ propriè tua est, ampliùs illustrare per te fuerint.

Hoc enim dicam citra periculum assentationis, quæ non potest ad res tam publicas & peruagatas adhærescere; tractatas hîc esse à nemine litteras, cui non præstares ingenio tantùm, quantùm claritate generis antèibas. Atque vt intelligatis, Auditores, quàm nihil aut nostris artibus, aut solertiæ Principis, emittæ laudis aspergam; reuocate in memoriam ea, quorum ipsi testes nobiscum fuistis; conferte omnium ingenia, qui sunt in hoc doctrinarum curriculo versati, cum vno Armandi ingenio; simul quantum vni omnia concesserint, recordamini. Acutos alios ad excogitandum vidimus, sed minùs acres ad iudicandum: alios æstimandi prudentiâ, non itidem acumine, industriâque præstantes. Ille ad grauiores artes ingenij vim atque robur attulit: hic elegantiam ad amoeniores. Ille in differendo subtilior, sed parum in exornando copiosus; hic in

eloquendo vberior, quàm in disputando prefior visus est. Neminem nouimus ita laude vllâ præstantem, nihil vt ei de confini vitio, tanquam illitum adhæserit; neminem, nisi Armandum Borbonium, in quem ingenij laudes omnes nouo fœdere, & conspiratione factâ, confluxerint; qui tam esset ad iudicandum grauis, quàm celer ad intelligendum; tam festiuus inter flosculos elegantiorum artium, quàm firmus inter tristiorum salebras; tam velox in comprehendendo, quàm in retinendo diuturnus: in quo lepos cum soliditate, maiestas cum facetiis, vbertas cum moderatione, suauitas cum vehementia, perspicuitas cum abstrusiore intelligentia, pugnarent nihil; sed pene conflatae coalescerent, & summâ consensione iungerentur. Qui huius maturitatem ingenij videbant, tardiores credidissent hominis adolescentis indolem, nisi continuo motibus celerrimis emicantem aspexissent: vicissimque cum acres illius mentis impetus intuerentur, immoderatiorem essent suspicati, nisi tum quoque statum præsentis animi compositissimum obseruassent, æstus illos ardorésque temperantem. Collustrabat obscura quæque, attollebat tenuia, præteruolabat excelsa: lætabantur alij desudabantque

operosiùs in iis artium difficultatibus superandis, quas ille vno mentis intuitu profligabat: vti nocturnæ tenebræ, quibus discutiendis omnibus, totóque cœlo pellendis par nulla sit facum, tedarúmque copia, vnius exortu fide-
ris repentè vanescunt. Vix aperta difficilium perplexarúmque rerum facies, & oblata quasi reducto velo fuerat, cùm subibat illarum sinus omnes; vix prolata nomina, cùm notiones naturarum intimas peruadebat. Quis eum vnquam vidit aut caligantem in obscuris, aut hærentem in ambagibus, aut subterfugientem ardua, aut summa desperantem? Nodum obii-
ciebas? acuebas solertiam. Opponebas recondita quædam? emicabat perspicacia. Proferebas acuta? triumphabat subtilitas. Ostendebas sublimia, & immensa? celeritas assequebatur, amplitudo capiebat.

Quòd si detur hîc Platonis sententiæ locus, qui nobiliores animas aiebat alis quibusdam instructas esse, quibus attollerent se humo, & in sublime ferrentur: quibus tandem alis, & quàm valentibus vegetisque nixam putabimus Principis huius mentem, quam iacentem nemo viderit vnquam, aut humilia consectantem; sed illo tempore ætatis, quo vix obuia quæque ac quotidiana cæteri norunt, percur-

rentem res altissimas, longéque supra communes virorum nisus euolantem? His sublatus alis, siue per suauiorum Musarum spatia, quasi ludendo volitaret; siue naturam obiret omnem, Philosophiámque ipsam in recessus rerum altissimarum subueheret; siue in Dei sinum re-ctâ ferretur, Theologiámque trans aspectabiles rerum omnium formas elatam inter purissimos spiritus, & in ipsa diuinitatis adyta inferret: vias inibat vt tritas antè nemini; ita nullius deinde vestigio, ingressúque tentandas. Quid verò, cùm res ipsas humiles eâdem ingenij sublimitate tractaret? vt nihil esset tam depressum abiectúmque, quod non excitaretur veluti ab humo & puluere; nihil tam commune & ante pedes positum, quod in ore Principis inusitatum, & admirabile non apparet: quemadmodum summo monti infidentes arbusculæ, quamuis humiles illæ per sese, eminent tamen, non suâ sed montis altitudine sublimes. Quæ cùm Armandus faceret, cùm itinera sibi noua panderet & priùs inaccessibleia; fugiebat videlicet aciem ingeniorum omnium, neque vllus erat qui non perinde & illius cursum miraretur, & sequi se posse desperaret. Nauim aliquam intueri te diceres, quæ alto & inuio mari suas sibi semitas aperiens ipsa, pro-
cul

cul euolat nullâ impressâ notâ, nullo relicto tramite atque sulco, cui insistentes cæteræ præuiam assequantur. Aquilam ego videre mihi videbar, quæ cùm infert sese in tractus nubium altissimos, eosque volatu arduo superat, vestigium nec inuenit, nec relinquit vllum.

Quæ si omnia tacerem, Auditores, hi pro me parietes, hæc saxa, hæc Athenæi spatia loquerentur. Responderent scholæ omnes eius plenæ ac refertæ miraculis; emitterent non suas, sed Principis ipsius voces, quas ad æternitatem tuentur; fieret iis ex vocibus concentus laudum admirabilis; resonaret conflatum ex omnibus præstantis ingenij præconium; existeret vocalis quædam imago mentis excellentissimæ, eâ re minùs suspecta fuci, quòd artis ingenio perfecta non esset. Præiret autem, & chorum omnem quodammodo duceret hic locus, aut tacerent certè loca cætera, vt hic vnus audiretur: hæc, inquam, aula, in qua solenni ritu, conuentu principum & optimatum maximo, frequentia cæterorum ordinum tantâ, quantam capere hi parietes possent, velut indictâ sapientiæ panegyri, confedit, responsa cuius edens de omni philosophia, illiusque arcana scrutans & euoluens eâ facilitate, vt intelligerent imperiti; eâ subtilitate, vt peri-

D

tissimi quique obstupescerent.

Silete tamen, filete hoc loco ædes nostræ; exedræ, theatra, scholæ Claromontanæ filete in Armandi causa: ne cui vestra sit fortè suspecta prædicatio, quòd domesticæ sitis. Sorbona! testimonium hîc tuum depono. Meministi illius diei, quo nullus tibi ex omni memoria clarior illuxerat, cùm Armandus Borbonius suggestum tuum conscendit, vt haberet ampliora quàm apud nos spatia, quibus conceptam hîc collectamque lucem explicaret. Illic sedebat Princeps adolescens, eorum arbiter mysteriorum, quæ canos Patres in illo Theologiæ domicilio tot iam annis exercebant. Confluxerat ad hoc spectaculum omnis Lutetia, id est, omnis fermè Gallia, velut Roma quondã seculares ad ludos, quos nemo vidisset antè, nemo postea visurus esset. Aderat comitatus omni flore nobilitatis Serenissimus Armandi Parens Henricus, sidus illud iniquo deinde Galliæ fato, nostróque maximo luctu præreptum; aderat autem eo animo, quo triumphantes quondam liberos parentes fortunati spectabant. Coronabat disputantis pulpitem Antistitum cœtus ingens, quos cùm vnus ex ore pendentés omnes intueremur; quis tum erat nostrum, cui non iam videretur Princeps Borbonius Pontificiis qui-

busdam comitiis præesse; respondere de sacris, pronuntiare de religionibus, & fundendis inter Ecclesiæ Principes oraculis assuescere?

Si cui dubia fuissent, quæ de illius ingenij præstantia in vulgus à nobis emanauerant: is cum explicatas in illius theatri celebritate atque amplitudine tot ingenij doctrinæque opes vidisset, non iam desiderasset nostram in laudando fidem, sed parsimoniam incusasset. Si quis ignorat etiamnum, quàm enucleatè spissa, quàm subtiliter implicata, quàm planè ardua, elatè sublimia, admirabiliter vniuersa disputet; adeat gloriæ fastos, & illius diei memoriam ex iis repetat. Quæris quàm acutè reconditiora penetret? ex Academicis percontare: quàm eleganter eadem & politè tractet? Nobilitatem interroga: quàm accuratè, quàm eximiè diuinis in rebus, mysteriisque altissimis versetur? exquire Antistitum iudicia: quàm in omnibus excellat? ex Antistitum, ex Nobilitatis, ex Academicorum non iudiciis, sed admirationibus intellige. Grauiiores hi testes sunt, quàm vt mendacis cuiuspiam assentatiunculæ suspicionem vereri quoquo modo possim. Qui cum Armandum intuerentur illo die in obscuris emicantem, ludentem in arduis, vbiq; triumphantem; cum

eum aspicerent modò res abditas euoluentem maiestate quâdam profluentissimæ orationis, more fluminum, quæ aquas suis in fontibus quodammodo arctatas in planitiem effundunt; modò contrahentem verbi compendio disputationes amplissimas, speculorum in modum, quæ Solis radios omnes longè latèque dispersos in orbis sui punctum pertenuè, velut in lucis gremium colligunt; cùm hærent attoniti omnes, quòd tam salebroso in cursu nusquam hæreret; sed oppositis difficultatum veluti nubibus densissimis, nunc coruscaret instar fulguris; nunc fulminis ritu omnia perrumperet, ibique luceret puriùs, vbi maior offusa caligo fuerat; cùm illius memoriæ amplas opes, sermonis delicias, sententiarum pondera, respõsionum acumina, doctrinæ miracula suspicerent: cùm admirarentur pontifices, quantum Ecclesiæ columen surgeret; proceres, quantum aulæ decus adesset; eruditi, quantum litteris sidus affulgeret; omnes quantum huic imperio subsidium ornamentumque pararetur: quæ tua mens interim erat? Henrice. Continebas tu quidem intus gestientis animi lætitiã; sed ita premere sensus tuos non poteras, quin exundarent identidem, & in vultum erumperet: cùmque cæterorum vocibus,

etiam inuitus, gestu nutibusque concineres. Erant omnium aures in Armandi voces intentæ; oculi, partim in eiusdem os, cuius contemplandâ dignitate expleri non poterant; partim in te coniecti, vt prolixiorem gratulationem quàm maturi, tam sinceri gratulatores anteuenterent. Tu neminis in vultum intuebaris, vti ferè mos eorum est, qui vel blanditias aliquas venantur oculis, vel explorant aliorum nutus, è quibus iudicia sua suspensa sunt. Noras vt acerrimus ingenio princeps, ita omni doctrinâ cultissimus, momētis omnia suis pendere; neque res vllas aliorum sensibus, sed tuis arbitriis æstimabas. Hærebas oculis in Armãdo tuo defixis; nisi quòd eos deiiciebas nonnunquam, ne maior esset, redundarétque tandem lætitia, quæ oculis simul auribusque caperetur.

Gratulabaris interea tibi, filium incomparabilem; filio, adolescentiam eruditam; eruditioni, patronum regium; Regno, Principem Religiosum; Religioni, regium, eruditum, incomparabilem defensorem. Videbas eum, id ætatis, professum vindicem sincerioris doctrinæ, quã fouebas; efferentem in conspectum orbis terrarum paginam vnam, quæ foret veluti Theologiæ symbolum, monumētum fidei Borboniæ, specimen Romanæ, compendium Catholicæ;

D iij

documentumque consequētibus seculis, quid sanguis Christianissimus de Religione sentiret: herēbāsque incertus, vtri gratulari deberes magis, tibi ne qui hunc Religioni propugnatorem dedisses; an Religioni, quæ tantum à te præsidium accepisset.

Gratulabaris etiam. Obstat hīc dicenti mihi pudor aliquis noster, Auditores, atque id prohibet in oratione mea ponere, quod nobis si apud maleuolos aliquos inuidiosum, certè apud omnes perhonorificum foret. dicam tamen, quod frequentiam maiore cum nobis tum aliis audientibus professus est Henricus, quam ut premi silentio vellet. dicam, quod est ad commendandam ipsius bonitatem, quam ad laudem nostram celebrandam illustrius; neque committam, ut magis verecundiam nostram videar, quam eius gloriæ seruiisse; & dum modesti volumus esse, ingrati quoque simus. Gratulabatur quoque nobis Princeps Optimus; scholisque nostris fructum aliquem laudis huius impertiebat: tribuebat Claromontanæ institutioni, quod indolis Borboniæ proprium erat: quodque effloruerat ex Armandi solertia & ingenio, nostris eductum curis, & excultum artibus prædicabat. Cui tam illustri de nobis intelligentissimi principis iudicio, neque subscri-

bere possumus præ modestia, neque præ reuerentia omnino repugnare ausimus.

Quamobrem, siue ab huius disciplina gymnasij retulisti aliquid, ARMANDE, quod videri vis; siue attulisti potiùs ipse hoc quodcumque scholis nostris decus & ornamentum inest, quod vbiq; profiteamur: vtrinque tibi plurimum illæ debent, vel quòd idoneas duxeris, à quibus aliquid acciperes; vel quòd minimè indignas putâris, quibus tantum donares. Superbire possent his honoribus, nisi à te modestiam didicissent. Felices, fortunatæque scholæ, te Patrono, te Hospite, te Alumno! Gloriosas dixissem, nisi nostræ essent. Quanquam! gloriosissimæ sanè dicantur, quia sunt Borboniæ: neque ita dissimulemus honorem nostrum, vt aliquid etiam de tuo derogemus. Sint humiles, obscuræque per sese; erunt tamen Armandi nomine vno amplæ & illustres: neque vllâ malevolentia, temporumve iniquitate, aut immuetur hæc amplitudo, aut hic splendor obsolescet; nisi cùm Borbonium nomen vel arrodere malignitas, vel liuor obscurare potuerit. Recognoscat hîc posteritas vestigia tua, ex iisque non tuam magnitudinem, quæ nullis ignota seculis erit, sed nostram felicitatem metietur. Gratulabitur his angustiis, quæ te capere po-

tuerint: gratulabitur magnitudini tuæ, quæ cum esset tanta, cum aulam admiratione, spe Galliam, famâ Europam impleret, tam exiguo se spatio collegerit; & Diuino quodam iure, cum vbiq̃ue tota esset, hîc tamen potuerit tota contineri. Visetur hic locus eodem animo, quo solent à nobis admirabilium rerum monumenta lustrari. Affluent homines honestè curiosi; monstrabitur iis, quæ te pars ædium hospitem acceperit: quod tibi ad priuatas commentationes secretius conclaue fuerit: quas scholas publicus auditor adieris. Hîc humanioribus litteris, hîc Diuinis operam dabat: hunc insidebat scholæ locum: hoc hortulo innocentes illius deliciæ continebantur: his recessibus tegebat pietatem suam: hac aulâ eruditionem explicabat. Quæ cum inter huius vr̃bis miracula exteris ostendentur: cum sæpius ciues ipsi visendi causâ redibunt: cum eos per loca singula ducemus, omnium indices atque interpretes: pars erit hæc quoque nostræ felicitatis, quòd iis non poterimus tot beneficiorum immemores videri, quorum memoriam suppeditabimus ipsi, & quotidiana propè narratione renouabimus. Ita, nemo has ædes incolet, qui habitare se inter beneficia tua non intelligat. Succedent, vt speramus,

mus,

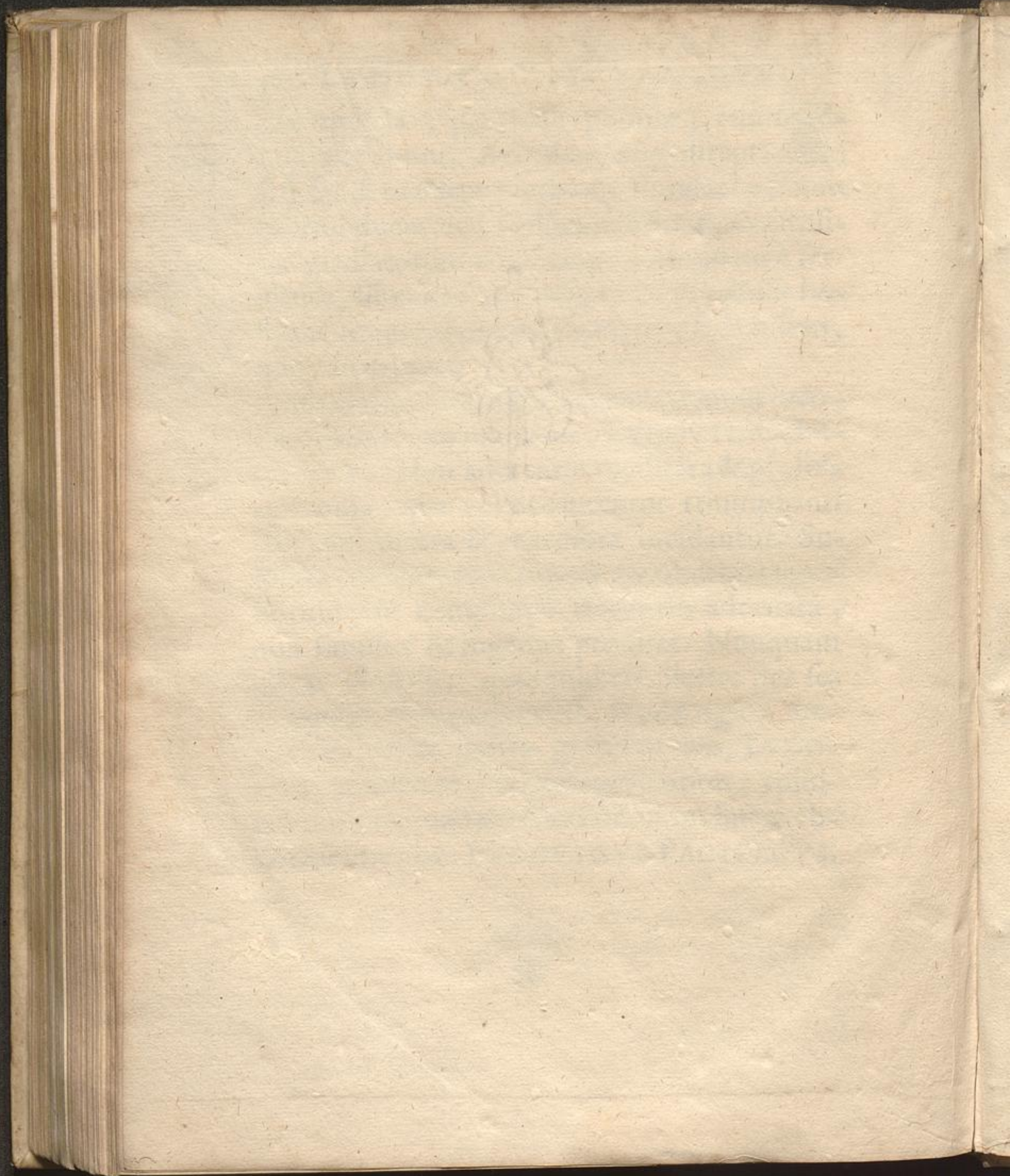
mus, aliis alij, in quos propagetur hic sensus, & veluti quædam hereditas ad consequentia secula transmittatur. Antiquus hîc erit honos tuus, neque senescet tamen; sed vel impressis à te laudum vestigiis, vel nostrâ prædicatione, semper recens, integérque seruabitur. Nominis tui memoriam si nullæ apud nos tuerentur litteræ, tectâ ipsa tacito præconio celebrarent: si euerterentur tectâ, in ruinis posterî vestigiorum tuorum reliquias vererentur. Sed neque ruinam timent gloriæ tuæ monumenta: neque de te conticescent vnquam litteræ nostræ; quæ cùm honores à te immortales acceperint, te beneficiâque tua æternis honoribus prosequentur.

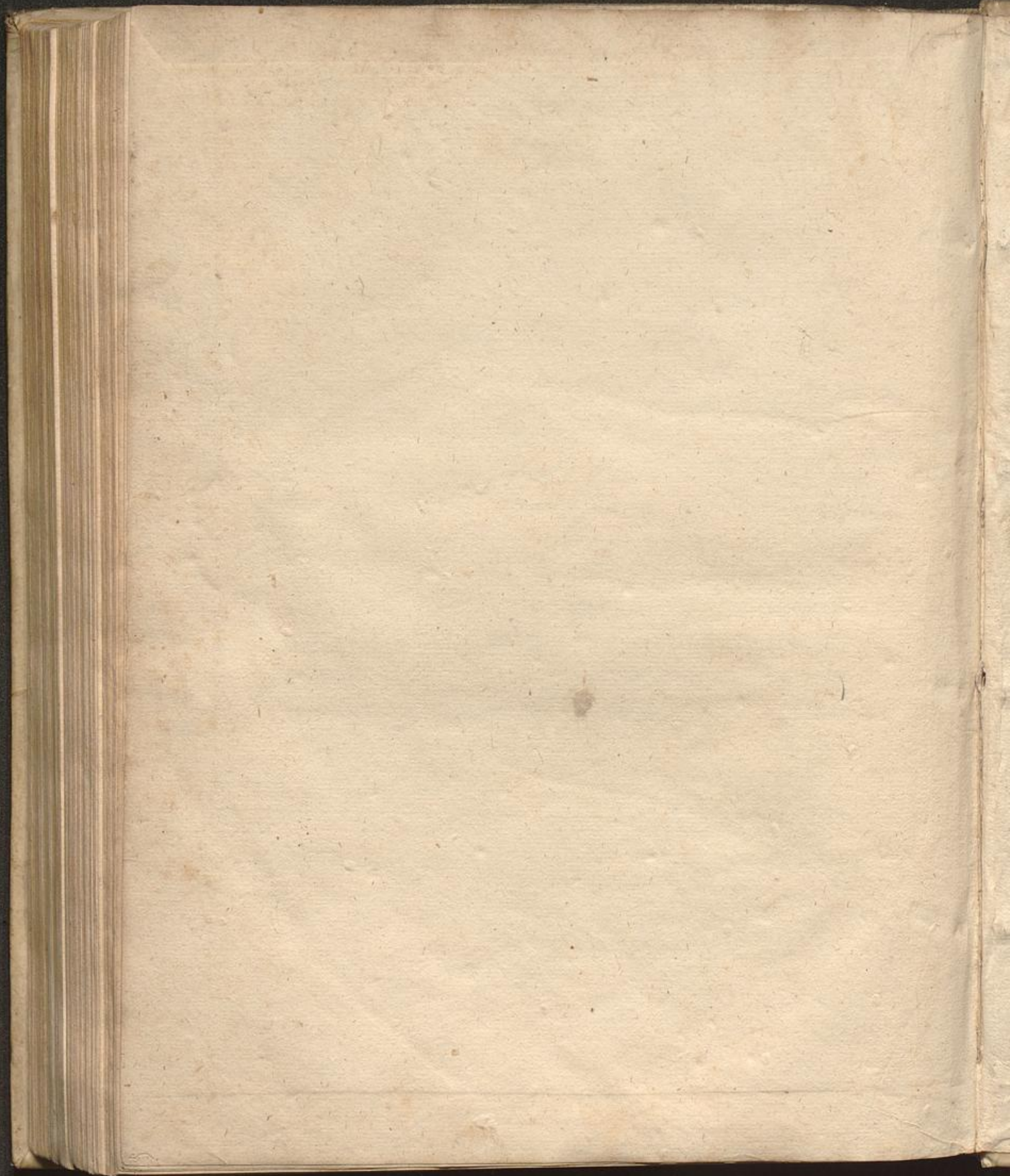

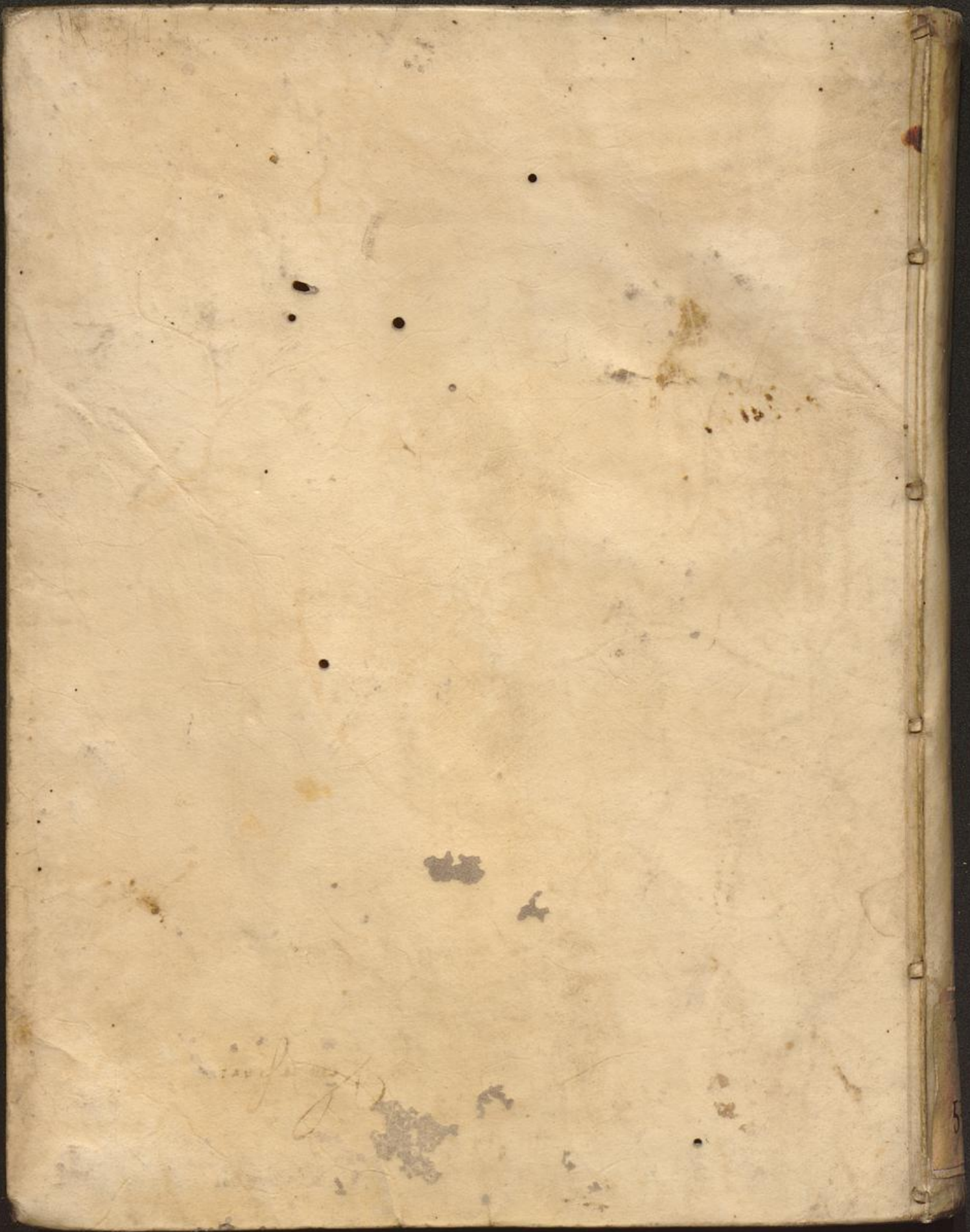
GRATIARVM ACTIO.

mus, alij alijs, in quos propagari hic solent
& vltim quendam heredes ad contemplandam
seculi tractantur. A quibus hic est honor
tunc, neque laudat tamen; sed vltim
a se tandem vestigijs, vel nostris predicatio-
ne, semper tecum, in quocumque tractantur
Nominis tui memoriam, in hunc modum nos
tenent hunc, recte ista facta in honore
lebrantur ad exercitum, sed in tunc
fieri vestigijs tui in tunc tunc
tunc. Sed neque tunc tunc tunc
numera: neque de te conticeant vnum
hunc nos, qui cum heredes in
etiam accepit, in te benedictione tua
honoris prosequantur.

Th

5796